

DYNAMIS a ENERGEIA

Aristotelés se mýlil, když měl za to, že „to, co jest první, jest ve skutečnosti“ (Met. 306, 1071a). Právě naopak platí, že to, co jest vskutku první, co je „dříve“ než vše další, přichází z budoucnosti – a tedy není „ve skutečnosti“, ale – jak by Aristotelés řekl – „v možnosti“, přesněji: DYNAMEI. Prostě a dobře: Aristotelovu DYNAMIS musíme reinterpretovat jako to, co přichází z budoucnosti, ale co se může stávat skutečností jen tak, že k jeho uskutečnění je použito materiálu z minulosti – a tam tedy patří také všechny „druhotné příčiny“. Aby k něčemu takovému došlo, je však zapotřebí něčeho dalšího, co není ani v budoucnosti, ani v minulosti, nýbrž co je schopno účinnosti hic et nunc, tedy v aktuální chvíli. A tady je místo pro zkoumání povahy tohoto činitele, aktéra, prostě „subjektu“ v novém významu, jaký tomuto slovu dala zejména německá filosofie tzv. romantická (ovšem připraveno to bylo už v předcházejících generacích, u Leibnize, u Kanta atd.). DYNAMIS sama není „dynamická“, ale potřebuje „ENERGEIA“ odjinud. Přejde-li ENERGEIA bez schopnosti integrovat (nebo integruje-li jen zdánlivě, jen fenomenálně, ale nikoli vpravdě, doopravdy), máme před sebou to, čemu se říká „kauzalita“ (tam převažuje setrvačnost, ale neděje se nic vpravdě nového, jen se opakují schemata). Jen ENERGEIA integrovaná „subjektem“ je schopna uskutečňovat nové. (Rozlišení mezi nahodilostí a integrující novostí je velmi nesnadné, přinejmenším v těch počátcích, o které nám šlo.)

(Písek, 030508-2.)